

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, старшого наукового співробітника
Захаріна Сергія Володимировича
про дисертаційну роботу
Конакової Катерини Миколаївни на тему «Формування інвестиційної
привабливості національної економіки», подану на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка

На підставі вивчення дисертації, опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача та матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів, виконаного Конаковою Катериною Миколаївною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дисертації

Особливого значення нині набуває формування інвестиційної привабливості з метою залучення національних ресурсів та іноземних інвестицій у економіку України. Формування інвестиційної привабливості є складним процесом, який враховує умови інвестування, пріоритетність розвитку тих чи інших виробництв, ринкову кон'юнктуру, інвестиційні ризики, інвестиційну безпеку. Слід зазначити, що масштаби та рівень наукової розробки цієї проблеми в період забезпечення виходу економіки України із кризового стану й стабільного її розвитку є недостатнім та потребують подальших досліджень. Це і визначило актуальність теми дисертаційної роботи К.М. Конакової.

Поставлена мета відповідає темі дисертаційної роботи. Досягнення окресленої мети розкривається у комплексі задач, причому головна увага дисертантом зосереджується на дослідженні питань, пов'язаних із теоретичним узагальненням сутності інвестиційної привабливості, конкретизацією форм і методів державного стимулювання інвестиційної привабливості в Україні, формуванням методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості України. Висновки є узагальненням досліджень та основою формулювання практичних рекомендацій, які є коректними та такими, що можуть використовуватись при аналізі інвестиційного середовища та обґрунтуванні відповідної державної політики в Україні.

Із вищезазначеного зрозуміло, що дисертаційна робота Конакової К.М. виконана на актуальну тему, є своєчасною, в якій обґрунтовуються новітні підходи до вирішення наукового завдання формування інвестиційної привабливості національної економіки.

**Загальна оцінка роботи, ступінь обґрунтованості наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і
повнота викладу в публікаціях**

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки за темами: «Актуальні проблеми системи державного регулювання економіки» (№ ДР 0116U008705) (автором обґрунтовано концептуальні засади стратегії формування інвестиційної привабливості національної економіки; ідентифіковано ключові фактори впливу на інвестиційну привабливість економіки України, з виокремленням макроекономічних, інституційних, ресурсних, інноваційних, соціальних (довідка від 25.02.2020 № 05-01/55/1)); «Прогнозування основних показників економічного і соціального розвитку міста Києва на 2018–2020 роки» (№ ДР 0118U003739) (автором обґрунтовано підходи до оптимізації економічної структури і виявлення резервів економічного розвитку міста за рахунок формування інвестиційної привабливості економіки (довідка від 25.02.2020 № 05-01/55/2)).

Отже, дисертація К.М. Конакової відповідає пріоритетним напрямкам наукових досліджень, спрямованих на розробку теоретико - методичних засад та практичних рекомендацій щодо державного стимулювання процесу формування інвестиційної привабливості національної економіки.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, є в достатній мірі обґрунтованими. Проведене дослідження свідчить про глибоку обізнаність дисертанта у сучасних наукових підходах вітчизняних та зарубіжних вчених до вивчення проблем формування інвестиційної привабливості національної економіки.

Одержані в ході дослідження наукові результати базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу літературних джерел, коректному застосуванні теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, а також сучасних методів дослідження, таких як економіко-статистичний, графічний, абстрактно-логічний тощо.

Структура дисертаційної роботи визначається логічністю, обумовленою адекватністю постановки мети дослідження. Розкриття сутності, механізмів забезпечення формування інвестиційної привабливості дозволили автору провести поглиблене дослідження закономірності стимулювання інвестиційних процесів.

Дисертаційна робота за структурою складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 181 сторінці. Робота містить 36 таблиць (з них 11 займають 11 повних сторінок), 17 рисунків (з них 10 займають 10 повних сторінок), 8 додатків, розміщених на 15 сторінках. Список використаних джерел налічує 201 найменування і розміщений на 20 сторінках.

У першому розділі «**Концептуальні основи формування інвестиційної привабливості України**» автором систематизовано понятійно-категорійний апарат дослідження, розкрито економічну сутність інвестиційної привабливості національної економіки, охарактеризовано методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості та розвинуто концептуальні формування інвестиційної привабливості національної економіки.

У другому розділі «**Оцінювання інвестиційної привабливості України**» автором здійснено аналіз сучасного стану щодо розміщення інвестицій в економіку України, оцінено рівень інвестиційної привабливості національної, конкретизовано форми та інструменти державного стимулювання інвестиційної привабливості України.

У третьому розділі «**Удосконалення процесу формування інвестиційної привабливості національної економіки**» автором окреслено стратегічні пріоритети формування інвестиційної привабливості національної економіки, визначені напрями стимулювання інвестиційної привабливості.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації та виносяться на захист.

Наукове значення та новизна дисертації

Автором винесено на захист вагомі теоретичні і практичні розробки щодо теоретико-методичного забезпечення процесу формування інвестиційної привабливості національної економіки. Подані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, базуються на поглибленому вивченні та узагальненні широкого кола наукових джерел та коректному застосуванні сучасних методів дослідження.

Основні результати дослідження, які становлять його наукову новизну та виносяться на захист, полягають у наступному:

1. *Удосконалено* концептуальні засади стратегії формування інвестиційної привабливості економіки України у контексті державного впливу на формування інвестиційної привабливості. При цьому уточнено зміст, складові інвестиційної привабливості, сформульовано регуляторні заходи у інвестиційній сфері, що дасть можливість: покращити інвестиційний клімат, зменшити ризики інвестування з метою прийняття потенційним інвестором рішення вкладати інвестицій в економіку України; провести інноваційну модернізацію національної економіки; зменшити сировинну спрямованість реалізованої продукції; знизити енергоємність виробництва; підвищити рівень добробуту населення України.

2. *Удосконалено* методичний підхід до оцінювання рівня інвестиційної привабливості національної економіки та факторів впливу на неї, який, на відміну від наявних передбачає: вибір критеріїв, за якими приймаються рішення при розміщенні інвестиційних ресурсів; визначення процедури оцінювання інвестиційної привабливості та формування комплексу оціночних індикаторів. Використання запропонованих методичних підходів дозволило

конкретизувати макроекономічний вплив на підвищення інвестиційної привабливості.

3. *Удосконалено* науковий підхід до розробки механізму державного стимулювання інвестиційної привабливості який трактується автором як процес взаємодії структурного, ресурсного, функціонального та організаційно-управлінського елементів, впливає на інвестиційну, структурну, інноваційну, промислову політики та на відміну від діючого дає можливість більш чіткого дотримання ключових принципів впливу на перебіг економічних процесів.

4. *Дістали подальшого розвитку* понятійний апарат у частині уточнення змісту дефініцій: «інвестиції» та «інвестиційна привабливість», під якою пропонується розуміти відповідність сукупності характеристик регіону і країни цілям інвестора в частині прибутковості інвестиційних проєктів, ліквідності капіталу, відсутності ризиків ведення бізнесу; поняття оціночного характеру, що відображає доцільність, можливість та перспективи вкладення коштів інвестором у країну, регіон, підприємства на принципах максимальної вигоди з врахуванням факторів, що впливають на формування доходності інвестицій, інвестиційних ризиків. Це сприяло посиленню наукової аргументації дослідження впливу державної політики, орієнтованої на формування інвестиційної привабливості і передувало розробці пропозицій щодо її удосконалення.

5. *Дістали подальшого розвитку* науково-методичний підхід до проведення комплексного моніторингу процесу формування інвестиційної привабливості, що на відміну від існуючих дає можливість оцінити рівень інвестиційної привабливості шляхом визначення індексу інвестиційної привабливості за методикою Європейської бізнес-асоціації, рейтингом ведення бізнесу, індексом економічної свободи, індексом глобальної конкурентоспроможності та за авторською методикою, що дозволяє оцінити та досліджувати зміну інвестиційної привабливості під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

6. *Дістали подальшого розвитку* практичні рекомендації щодо удосконалення ефективності використання інструментів державної інвестиційної політики за напрямками: забезпечення ефективності державної інвестиційної політики на рівні суб'єктів господарювання, регіональному, державному рівні; створення умов для покращення адміністративного середовища; стимулювання реалізації великомасштабних проєктів, що забезпечить досягнення стратегічних орієнтирів економічного розвитку у процесі підвищення інвестиційної привабливості національної економіки.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю отриманих вперше теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо актуального наукового завдання - державного стимулювання інвестиційної привабливості національної економіки.

Повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертаційних роботах

Автором опубліковано 18 наукових праць загальним обсягом 9,46 друк. арк., з яких особисто автору належить 8,61 друк. арк., у тому числі: 2

колективні монографії загальним обсягом 1,1 друк. арк., з яких особисто автору належить 0,98 друк. арк.; 7 статті у наукових фахових виданнях загальним обсягом 5,35 друк. арк., з яких особисто автору належить 5,35 друк. арк., з-поміж них 1 стаття – у зарубіжних періодичних виданнях та наукових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах загальним обсягом 1,63 друк. арк., з яких особисто автору належить 1,03 друк. арк.; 8 – в інших виданнях загальним обсягом 1,38 друк. арк., з яких особисто автору належить 1,25 друк. арк.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України та повною мірою відображають наукові результати.

Основні результати досліджень, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, доповідались та були схвалені на: Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Наукові підходи до оцінки соціально-економічного розвитку країни»* (м. Одеса, листопад 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Досягнення і проблеми сучасної економічної науки»* (м. Тернопіль, жовтень 2017 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених *«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»* (м. Одеса, вересень 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Сучасні проблеми економіки»* (м. Київ, жовтень 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права»* (Полтава, січень 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток»* (м. Запоріжжя, квітень 2019 р.).

Докладне ознайомлення з дисертаційною роботою і публікаціями показало їх відповідність за сутністю й ступенем наукової новизни вимогам МОН України. Висновки та основні результати дослідження конкретні, достатньо аргументовані та являють собою предмет захисту.

Достовірність і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Теоретичне значення отриманих автором результатів полягає у тому, що обґрунтовані у дисертації висновки та рекомендації складають цілісне та завершене дослідження, яке вирішує важливе наукове завдання обґрунтування теоретико-методичних та практичних положень щодо формування інвестиційної привабливості національної економіки. Пропозиції щодо вирішення зазначеного завдання мають високий ступень обґрунтованості, як з теоретичних, так і з методичних позицій. Наукова цінність розроблених рекомендацій, що мають достатньо високий рівень універсальності, полягає в обґрунтуванні концептуальних положень щодо формування інвестиційної привабливості національної економіки. Практична цінність дослідження полягає у розробці методичного забезпечення, яке може бути використане для підвищення результатів взаємодії суб'єктів інвестиційних процесів.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх практичним застосуванням: Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки Міністерства розвитку економіки,

торгівлі та сільського господарства України в процесі підготовки науково-дослідних тем Інституту «Актуальні проблеми системи державного регулювання економіки» № ДР 0116U008705 (довідка від 25.02.2020 № 05-01/55/1), «Прогнозування основних показників економічного і соціального розвитку міста Києва на 2018-2020 роки» № ДР 0118U003739 (довідка від 25.02.2020 № 05-01/55/2); у практичній діяльності Київської міської державної адміністрації (КМДА) в процесі підготовки Програми економічного і соціального розвитку м. Києва на 2018–2020 роки у 2020 році (довідка № 06-20/1464 від 17.06.2020 р.); Східноєвропейським центром фундаментальних досліджень у науково-навчальній програмі «Торговельна та інвестиційна глобальна практика: еволюція та перспективи» та при підготовці науково-практичного звіту на тему «Інструментарій фінансової та грошово-кредитної політики у формуванні інвестиційної привабливості України» (сертифікат № 029-2020, від 10 січня 2020 р.).

Найголовніші теоретико-практичні висновки й наукові рекомендації Конакової К.М. впроваджено в освітній процес Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки при викладанні дисциплін «Інвестування», «Державне регулювання економіки», «Національна економіка», «Методи та моделі регулювання розвитку національної економіки» (довідка № 05-01/278 від 27.12.2019 р.).

Дисертаційне дослідження виконане з дотриманням норм академічної доброчесності. Порушення норм академічної доброчесності у будь-яких проявах (формах) не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення

Оцінюючи в цілому високий рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відзначити дискусійний характер деяких положень.

1. У роботі здійснено аналіз найбільш відомих світових рейтингів, що суттєво впливають на прийняття інвесторами рішення щодо вкладання коштів в економіку тієї чи іншої країни, зокрема такі рейтинги як Індекс інвестиційної привабливості Європейської Бізнес Асоціації, Рейтинг умов ведення бізнесу (Doing Business), Індекс економічної свободи (Index of Ekonomik Freedom), Глобальний індекс конкурентоспроможності економічного форуму. Аналіз складових зазначених рейтингів у роботі не отримав завершеного вигляду. Конкретизація врахування зазначених в рейтингах індикаторів, чинників і інструментів при обґрунтуванні напрямів удосконалення державної політики інвестиційної привабливості надало б авторським пропозиціям більш завершеного вигляду та посилило б позитивне враження від роботи.

2. Заслугує на увагу системний підхід при формуванні чинників інвестиційної привабливості. Автором запропоновано класифікацію факторів інвестиційної привабливості за характером прояву, згідно якої виокремлено макроекономічні, ресурсні, інноваційні та соціальні (табл.2.7, 2.9, 2.11, 2.13). Проте при розробленні економетричної моделі автор не пояснює, на основі

яких критеріїв здійснено відбір зазначених показників. Доречно було підкріпити свій вибір критеріїв додатковими аргументами.

3. Автором досить детально розкриті тенденції, особливості процесу інвестування в Україні. У той же час, при дослідженні напрямів та обсягів інвестування в національну економіку виявлено: значний спад інвестиції в основний капітал за 2007-2018 роки. Аналіз ex post поточного стану інвестування в Україні має бути підкріплений аналізом ex ante щодо визначення причин, що його зумовлюють, та обґрунтуванням заходів державної політики протидії негативним процесам дезінвестування.

4. Автором проаналізовано широкий інструментарій адміністративно-стимулюючого впливу на формування інвестиційної привабливості економіки країни. Разом з тим, проведений дисертантом аналіз інструментів стимулювання інвестиційної привабливості (с.133-151) потребує доопрацювання в частині виявлення причин неефективності їх застосування в Україні з огляду на низький поточний рівень інвестиційної привабливості національної економіки.

5. Третій розділ роботи перевантажений теоретичним матеріалом. Практичній зорієнтованості дисертаційного дослідження сприяло б розроблення сценарних прогнозів реалізації політики інвестиційної привабливості та обґрунтування умов і факторів реалізації песимістичних та оптимістичних сценаріїв розвитку.

6. При обґрунтуванні напрямів стимулювання інвестиційної привабливості (третій розділ дисертації) (с.191-206 дисертації) варто було детальніше розкрити та визначити систему заходів, які необхідно здійснити для кожного напрямку. Доцільно було б більше уваги приділити виокремленню конкретних заходів державного стимулювання, так як вони суттєво впливають на інвестиційну привабливість національної економіки

У контексті проведеного дослідження також слід зауважити, що не всі питання в дисертації висвітлено системно та з належним обґрунтуванням, проте в загальному підсумку зазначені зауваження не носять принциповий характер, а отже не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Конакової К. М. відповідає «Положенню про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук в аспірантурі та докторантурі» Національного університету «Чернігівська політехніка» та Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська Політехніка».

Загальний висновок

Дисертаційна робота Конакової Катерини Миколаївни „Формування інвестиційної привабливості національної економіки” є завершеною кваліфікаційною роботою, яка присвячена вирішенню актуального наукового та практичного завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних та концептуальних положень, розробленні методичних та практичних

рекомендацій щодо організації державного стимулювання інвестиційної привабливості. Представлена до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень.

Представлені в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації і пропозиції в комплексі поглиблюють теоретичні засади та практичні аспекти прийняття ефективних рішень з питань державного стимулювання інвестиційної привабливості національної економіки. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню ефективності функціонування як державної політики в цілому, так і окремих її складових.

Дисертаційне дослідження виконане з дотриманням норм академічної доброчесності. Порушення норм академічної доброчесності у будь-яких проявах (формах) не виявлено.

Дисертація на тему «Формування інвестиційної привабливості національної економіки», що є самостійним і завершеним дослідженням, відповідає вимогам, зазначеним у пп. 9, 10, 11, 12 Постанови Кабінету Міністрів України № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», від 6 березня 2019 року зі змінами згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 979 від 21 жовтня 2020 року, а її авторка К.М. Конакова за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – «Економіка».

Офіційний опонент –
Директор ГО «Науково-дослідний інститут
економічного розвитку»
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник

Захарін С.В.
Захарін С.В.